

Posudek vedoucí práce na bakalářskou práci Karolíny Škorpilové *Znaky českého znakového jazyka pro vybraná toponyma – pražské čtvrti*

Hana Prokšová, Ústav jazyků a komunikace neslyšících FF UK, 2018

Obsáhlé dílo Karolíny Škorpilové komplexně zpracovává pojmenování pražských čtvrtí v českém znakovém jazyce (ČZJ). Předkládaná práce je už druhá verze, já jsem ji jakožto vedoucí přebírala až po verzi první. Už pro první verzi autorka provedla sběr dat a nyní provedla pečlivou reanalýzu výsledků a rozšířila a prohloubila výkladovou část o vyjadřování vlastních jmen v češtině i ČZJ.

Ve snaze dostat všem připomínkám k první verzi práce se autorka uchýlila k maximalistickému pojetí. Připojila pasáž o etymologii zkoumaných místních jmen včetně detailního výkladu lidové etymologie, přehled územního členění Prahy a kapitolu, v níž srovnává získaná data s tím, jak jsou tato jména uváděna v pracích jiných a jak jsou užívána ve zpravodajských relacích v ČZJ. Zmiňuje také všechny práce, které se věnovaly některému z úseků tematiky vlastních jmen v ČZJ, mluví o motivovanosti, ikonicitě, místy zmiňuje některý z obecných rysů znakových jazyků. Takové pojetí ve mně budilo mírné rozpaky: na jedné straně upřímně oceňuji obrovské úsilí, jež přepracování autorka věnovala, na straně druhé váhám nad tím, zda není kýžená celistvost textu přebíjena stávající rozbujeleostí. Nadto se lze těžko bránit určité povrchnosti výkladu. Práce jako celek však může být bezesporu zajímavá pro toho, kdo se v dané problematice dosud vůbec neorientuje, mohu ji proto vřele doporučit jako informačně obsáhlý vstupní studijní materiál. (Nutno podotknout, že do verze finální se nedostala například pasáž o zkoumaných znacích v Televizním klubu neslyšících, kterou jsem považovala za problematickou a nepřínosnou. Autorka tedy byla ke změnám vstřícná. Soudím, že ona rozbujeleost pramenila jednoduše z autorčiných obav, aby tentokrát nic nezanedbala.)

Shromážděný materiál je úctyhodný a věřím, že je pro výzkum toponym v ČZJ velkým přínosem. Víím, že vedení obdobného výzkumu rozhodně nebylo metodologicky jednoduché. Autorka stála před dvěma nesnadnými úkoly: jak získat znaky i pro čtvrti méně exponované a jak získat dat co nejvíce, aniž bude výzkum neúnosně dlouhý nebo monotónní. Rozhodla se proto pro několik rozdílných postupů: vlastní popis známých míst na slepé mapě, hru s indiciemi a elicitaci podle napsaného českého názvu, zaměřenou na ty čtvrti, jejichž znaky do té doby ve výzkumu nezískala. V poslední části – jak vyplývá z textu (s. 32) – se dotazovala i na jiné znaky pro téže místa, které by se v komunitě užívají. Domnívám se, že by se takto rozdílně získaná data měla také rozdílně zpracovávat a interpretovat. Znaky získané elicitací budou podle mě častěji z periferie znakové zásoby respondentů, předpokládala bych častěji jejich tvoření pomocí inicializace nebo tvoření nahodilé podle vizuální podobnosti českých výrazů (to dokládá např. varianta D pro Braník) a nižší povědomí o jejich motivaci. Informaci, zda tomu tak je, ve zpracovaném materiálu postrádám a zpětně by byla doplnitelná jen obtížně. Částečnou náhradou ovšem může být rozdělení klasifikace znaků na znaky ustálené a neustálené. Autorka si je vědoma mírné problematickosti takového rozlišení, volí jej ovšem nejspíše právě proto, aby zachytila pojmenování vytvořená na místě během výzkumu. S největšími pochybami se stavím k postupu získat data pomocí hry s indiciemi. K tomu se ještě s dovolením více doptám u obhajoby (viz otázky k obhajobě).

Autorka na několika místech skromně zdůrazňuje, že pro lepší výsledky by bylo třeba pracovat s větším množstvím respondentů. Je jasné, že s objemem dat většinou stoupá relevance, případně se zpřesňuje statistika, ale ráda bych zde důrazně upozornila, že počet 17 respondentů je pro výzkum tohoto typu, této úrovně a v těchto podmínkách až obdivuhodný a autorka se nemá proč jakkoli omlouvat.

Klasifikaci jednotlivých znaků se mnou autorka rozebírala při přípravě práce, své poznámky jsem jí tedy už sdělila dříve. Hlavní v tomto bodě jsou proběhnuvší konzultace s rodilými mluvčími. Ke konkrétním výkladům původu znaků se proto zde nebudu vyjadřovat, mohu se jen těšit na případné další názory, které by mohly u vybraných znaků zaznít od dalších čtenářů. Obrazový materiál i jeho popisky jsou kvalitní a přehledné. Někde by mohlo být informačně podstatné i uvedení mluvních komponent, autorka se na ně nezaměřuje. Doplním, že kapitola 8.1 Postup práce by měla být včleněna do kapitoly 8 Sběr materiálu, není mezi nimi žádný podstatný tematický předěl.

Jedním z nedostatků, vytýkaných první verzi, byla jazyková úroveň práce. Autorka při přepracování věnovala jazykové stránce větší pozornost, a jak uvádí i v poděkování, zajistila si korekturu – mimo jiné tímto studenti a studentky prokazují, že psaní práce neberou na lehkou váhu. I přes korekturu zůstalo v práci menší množství nedopatření, např. chybná shoda (s. 38: *[p]rotože jsou fotografie znaků vytvořeny z videí, které jsou součástí této práce*; s. 101: *bude používat takové znaky, který by se daly považovat za oficiální*); nadbytečná interpunkce (s. 15: *kteřé se věnují vlastním jménům ve znakových jazycích, a jsou zaměřené na toponyma*; s. 40: *[p]roto k ujasnění správného pohybu znaku, je třeba se podívat na přiložené CD*); chybějící interpunkce (s. 19: *[j]eho dílo mělo sloužit jako návod pro učitele neslyšících a proto obsahuje v příloze poměrně rozsáhlý slovníček znaků*; s. 30: *porovnání mělo odhalit případné rozdíly nebo naopak potvrdit*; s. 38: *vedl, že daný znak běžně používá nebo ho viděl používat jiné neslyšící označují ho jako ustálený*); překlepy (s. 120: *hoduje se namísto shoduje se*);

Několik nedůsledností lze nalézt v úpravě práce, např. číslování stran jiným typem písma, přesah kurzívy (s. 13), neúplná kurzíva (s. 32), chybějící tečka (s. 13), nejednotné proodkazování (s. 32, s. 39), umístění spojovníku na konci řádku (s. 21), lámání řádků (opakovaně zvláště neslabičné předložky na konci řádků). Z mého pohledu není zcela standardně zpracován ani seznam literatury (opakování dat vydání, uvádění svazek namísto číslo u časopisů aj.), je však – alespoň – upraven jednotně.

Množství a typy těchto jazykových a typografických vybočení jsou však úměrné bakalářské práci nebohemistického oboru, i v tomto kritériu tedy práce požadavkům dostojí. Formulačně má jistě autorka stále co zlepšovat, ale v porovnání s verzí první je znát velký posun a tento vývoj zde s uspokojením kladu nad výsledek samotný.

Budoucím čtenářům doporučuji materiál představený v této práci porovnávat s daty získanými pro bakalářskou práci Marie Němcové *Znaky pro stanice pražského metra: motivace a fundace* (2018).

Otázky k obhajobě:

V jedné části výzkumu se autorka snažila od respondentů získat znak pro konkrétní pražské čtvrti pomocí indicií, které jsou uvedeny v příloze č. 4 (s. 146). Zde prosím o stručné zodpovězení několika otázek: Jak byly jednotlivé nápovědy vybírány? A jak byly respondentům prezentovány – vždy všechny, nebo postupně? Jak autorka zabránila tomu, aby od respondentů získala znak pro čtvrtě jinou, protože si ji respondenti jednoduše spletli (tj. podle indicií dospěli k jiné čtvrti a znakovali její název)? Nastaly takové případy, jsou nějak vyznačené? Jak kupříkladu vypadaly znakované nápovědy pro Kunratice a Strašnice?

Ukázal se při hodnocení znaků relevantní i mluvní komponent? Pokud ano, prosím o uvedení příkladu.

Bakalářská práce Karolíny Škorpilové doznala ve druhé verzi značných, z většiny velmi prospěšných změn. Autorka prošla hlubokou reflexí a pokusila se celý text v mnoha bodech ukotvit a projasnit. Práci s radostí doporučuji k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat jako velmi dobrou, v případě excelentní obhajoby i jako výbornou.

Kroměříž 18. srpna 2018

Hana Prokšová